

Torben M. Andersen, Bengt Holmström, Seppo Honkapohja, Sixten Korkman, Hans Tson Söderström ja Juhana Vartianen: The Nordic Model: Embracing Globalization and Sharing Risks. ETLA B232. Helsinki: Taloustieto, 165 s.

Hannu Tanninen
Professori mvs.
Kuopion yliopisto
hannu.tanninen@uku.fi

Tarkasteltavana on kirja, jossa arvioidaan pohjoismaisen mallin haasteita globalisaation, väestön ikääntymisen ja tuotannollisen murroksen pyörteissä. Kyseessä on merkittävä puheenvuoro ja toivoa sopii, että se havahduttaa suomalaiset havaitsemaan haasteet, mutta myös pohjoismaisen mallin kiistattomat vahvuudet.

Kirja alkaa pohjoismaisen mallin luonteen pohdinnalla ja selityksellä, miksi se on vastoin monia odotuksia toiminut erinomaisesti. Tämän jälkeen esitetään haasteista keskeiset: väestön ikääntyminen ja siitä seuraava hyvinvointipalveluiden kysynnän kasvu. Seuraavaksi tarkastellaan työmarkkinoiden toimintaa sekä työpanoksen riittävän kokonaisuutensa että palkan määräytymisen joustavuustarpeen näkökulmasta ja pohditaan taloudellisten kannustimien näkökulmasta julkisen sektorin soveliaista kokoa. Lopuksi kirjoittajat antavat politiikkasuosituksensa pohjoismaisen mallin keskeisten tekijöiden uudistussuunnasta.

Yleisellä tasolla voidaan todeta, että (i) demografinen kehitys vaatii toimia etuusriippuvuuksien vähentämisessä ja työllisyysasteen nostamisesta, (ii) lähestyvät menopaineet vaativat hyvinvointivaltion perustehtävien uudelleenkäyttämistä niin julkisen vastuun kuin palvelutuotannon tehokkuuden osalta ja (iii) yhteiskunnan on ylläpidettävä korkeaa tavoitetasoa nuorten inhimilliseen pääomaan ja taitoihin kohdistuvien investointien osalta. Kaikki nämä tavoitteet ovat yleisesti hyväksyttävissä, mutta kirjassa esitettyjen yksityiskohtaisten suositusten toivoisin toimivan pikemminkin talouspoliittisen keskustelun virikkeinä kuin arvovaltaisen raadin lopullisena totuutena tulevaisuuden toimenpiteistä.

Yksi syy politiikkasuositusten haastamiseen on mielestäni se, että kirjan näkökulma pohjoismaiseen malliin on sittenkin yksipuolinen. Kirjoittajien ilmeinen vahvuus on työmarkkinajärjestelmän ja kannustinmekanismien vahva osaaminen. En voi olla ihailematta luvun 8 analyysiä markkinoiden toiminnan perusteista kannustinkirjallisuuden näkökulmasta. Toisaalta yhtä valitettavaa on modernin julkistalouden näkökulman puuttuminen samaisesta kysymyksestä. Tämän tietämyksen osalta Pohjoisessa olisi ollut useita eturivin tutkijoita tarjolla vahvistamaan ”kirjoittajien unelmajoukkuetta”.

Kirjassa nostetaan palkka ja erityisesti joustava palkkausjärjestelmä kannustinkeskustelun keskiöön. Mielestäni tämä on ongelmallista kahdesta näkökulmasta. Epätäydellisen kilpailun vallitessa syntyy mahdollisuus etuuksien kalasteluun (rent-seeking). Perinteisesti olemme olleet huolestuneita ammattiliittojen kyvystä kalastella jäsenilleen osa tästä epätäydellisen kilpailun tuomasta jakovarasta. Pohjoismaisen työmarkkinajärjestelmän vahvuutena voidaan pitää sitä, että se luo laajemman poliittisen vaihdannan puitteissa kannustimen maltillistua palkkavaatimuksia, jolloin Nokian kaltaisten korkean tuottavuuden alojen työvoimakustannustasoa voidaan pitää edullisena.

Kirjassa korostetaan tarvetta yritysten keskeisen henkilöstön palkitsemiseen. Huomiotta kuitenkin jää se tosiasia, että työn tuottavuuden kasvun hedelmistä yhä suuremman osan ovat vieneet yritysten ylin johto ja osakkeenomistajat. Väittäisin, että tällaisen palkitsemisen vaikutuksia pohjoismaisen mallin toimivuuden edellyttämään näkemykseen oikeudenmukaisesta tulonjaosta ei taloustieteessä vielä täysin ymmärretä. Ehkä on myös niin, että pohjoismaisessa mallissa tulonjaon tasaisuutta korostavat arvoasetelmat ovat ruohonjuuritasolla toistaiseksi rajoittaneet yksilöllinen palkkausjärjestelmän palkkaeroja kasvattavaa luonnetta. Kuinka pitkään tällaiset arvot voivat säilyä, jos myös Pohjoisessa talouden eliitin irtiotto muusta väestöstä jatkuu? ■